

Forslag til endringer i erstatningsordningene for husdyr på beite

Innspill til høringsforslag fra Miljøverndepartementet datert 10. mars 2012 fra Bioforsk Nord Tjøtta/Norsk viltskadesenter

Forslaget beregnet for småfe inneholder i grove trekk to alternative modeller for framtida: 1) geografisk differensiert erstatningsmodell og 2) erstatning av alt tap på beite.

Før vi kommenterer modellforslagene er det relevant å si litt om resultater fra tapsundersøkelser ved bruk av mortalitetssendere på lam utført ved Bioforsk Nord Tjøtta og andre FoU-institusjoner de senere år:

Undersøkelsene viser at tapsårsakene kan variere mye, også innen samme beiteområde. Tapsvariasjoner mellom år i samme besetning har i stor grad med endringer i rovvilt- og byttedyrbestander å gjøre, mens «normaltapet» (tap som erfaringsmessig inntreffer i besetningen på utmarksbeite uten forekomst av fredet rovvilt) holder seg forholdsvis stabilt fra år til år innen besetning. Variasjoner mellom besetninger i samme beiteområde kan være forårsaket av at enkelte deler av et beiteområde er spesielt tapsutsatt (rovvilt, ulykker, sykdom), men kan også skyldes forskjeller i driftsrutiner. Tapsundersøkelsene viser at store lam med god tilvekst har større sannsynlighet for å overleve beitesesongen enn mindre lam. Av den grunn hevder vi at lammene bør veie minimum 10 kg ved slipp på utmarksbeite. Tapsundersøkelser har også dokumentert at brukere som drifter godt ofte har et lavere normaltap enn det som er fastsatt av Fylkesmannen for regionen/beitetypen. I gaupeutsatt beite i Buskerud lå normaltapene for lam i fem vertsbesetninger på under 1 %, mens Fylkesmannen opererer med et normaltap på 3,6 % i samme område.

Tapsundersøkelser har videre bekreftet hvor vanskelig det er å finne igjen kadaver. Kun ett av 22 gaupedrepte lam som ble sporet opp av peilepersonell i Ørpen i Krødsherad kommune sommeren 2008, kunne vært funnet uten bruk av mortalitetssendere! Vi kan ikke tenke oss et mer fånyttets arbeid enn å lete etter døde dyr, også med hensyn på hvor ressurskrevende hele SNO-systemet som skal dokumentere rovdyrskadene er. Vårt poeng er at forvaltninga må bort fra kravet om kadaverdokumentasjon i erstatningsøyemed.

Kommentarer til selve modellene:

I Modell 1 er det foreslått erstatning av alt utover normaltap i området med en gitt rovviltforekomst/tapsrisiko, mens i områder uten faste forekomster av rovvilt foreslås samme erstatningsordning og krav til skadedokumentasjon som i dag. Her vil det helt sikkert oppstå uenighet om hvilke områder som skal høre til hvilken erstatningsordning. Det settes videre store krav til at rovviltforvaltninga til enhver tid har pålitelige data over rovviltforekomster og tilstrekkelig datamateriale til tapsrisikovurderinger. Modell 2 går enda lenger mht. frafall av kravet om skadedokumentasjon. Her er det foreslått at alt tap over «en viss størrelsesorden» skal erstattes, enten som et bunnfradrag i kronebeløp eller som et fastsatt forventet normaltap i prosent. Det mest rettferdige er å fastsette bunnfradraget som normaltap, da dette vil utløse erstatning uavhengig av besetningsstørrelse.

Etter vår mening er Modell 2 det beste alternativet, forutsatt at det settes en del krav til driftsrutiner hos bonden. Disse bør være:

- Medlemskap i Sauekontrollen og Organisert beitebruk
- Oversikt over ørenummer og slippvekter for alle lam som slippes på utmarksbeite
- Oversikt over ørenummer på alle lam som omsøkes erstattet
- Oversikt over slakteoppgjør, livdyr og livdyrsalg på individnivå
- Fargeslips på søyene for å indikere hvor mange lam de slippes med

Det bør vurderes om også minimum slippvekt (10 kg) og maksimum antall lam per gimre (to lam) og søye (tre lam) skal med på kravlisten. Vi er også av den oppfatning at kopplam ikke skal slippes på utmarksbeite, selv om Forskrift om velferd for småfe i prinsippet åpner for dette, forutsatt at lam som slippes uten mordyr er minst åtte uker gamle og i lag med annen voksen sau.

Den elektroniske søknaden om erstatning må dessuten revideres, slik at bruker plikter å registrere de omsøkte dyrene på individnivå (øremerke), ikke kun som totalt antall tapte dyr. Dette vil vanskeliggjøre et eventuelt misbruk av erstatningssystemet, siden alle individ i besetningen med en slik ordning vil være mulig å registrere som sluppet på beite, tapt på beite, slaktet eller beholdt/solgt som livdyr, og myndighetene vil på en enkel måte ha mulighet til å kontrollere listene.

Alle seriøse sauebønder ønsker å få sine dyr levende hjem fra sommerbeite og gjør det de kan for å få dette til. Kravene som settes til bruker vil kunne føre til at eventuelle useriøse brukere faller fra. Modell 2 vil være den mest forutsigbare erstatningsordningen for saueneinga. Dette er også den enkleste erstatningsordningen for forvaltninga å håndtere, samtidig som den krever minst ressurser av SNO. På den annen side vil flere kadaver sannsynligvis bli erstattet. Økonomiske insentiver for å iverksette forebyggende tiltak og for å opprettholde motivasjonen for lave tapstall generelt kan være nødvendig, for eksempel ved å sette et noe lavere erstatningsbeløp per tapte dyr enn slakteverdien. Hovedproblemet med denne modellen er å fastsette nivået på normaltapt, slik det også er med dagens erstatningsordning. Et fast normaltapsfradrag kan aldri bli rett for alle. Den nye modellen vil likevel bidra til å jevne ut forskjeller mellom besetninger, forutsatt at brukere med antatt høyest normaltap faller bort.

Det er i dag mulig å søke Statens landbruksforvaltning om erstatning for ekstraordinære tap som ikke er forårsaket av fredet rovvilt, eksempelvis tap som skyldes alveld og sjodogg. Også høye tap forårsaket av rødvilt kan dekkes av denne ordningen. Totalt sett vil derfor en ny modell som erstatter alt tap på beite over et visst normaltap neppe føre til store ekstraomkostninger for staten. Problemet er imidlertid at pengesekkene forvaltes av forskjellige departement. Det kan være en utfordring for LMD og MD å samordne disse to erstatningsordningene, men samtidig kan dette åpne muligheten for bedre samarbeid om håndteringen av rovdyrproblematikken generelt.

Inntil en av de nye erstatningsmodellene iverksettes, bør dagens erstatningsordning justeres. Tapsundersøkelsene våre har dessverre også vist at det er mulig å utnytte ordningen på ulike «kreative» måter. Det bør derfor, i likhet med hva som er sagt under Modell 2, settes flere krav til dokumentasjon av drifta. Alle kulepunktene ovenfor, utenom krav om medlemskap og slippvekter, er betimelig å kreve av næringa med det første. En slik oversikt over egen besetning bør alle sauebrukere ha. De fleste har denne dokumentasjonen allerede. Således vil justeringene av den gjeldende erstatningsordningen kunne representere en glidende overgang til ny erstatningsmodell.

Bioforsk Nord Tjøtta har ingen kommentarer til foreslåtte endringer i erstatning for tamrein tatt av rovvilt, bortsett fra at vi på generelt grunnlag ønsker å understreke at en risikobasert erstatningsordning vil kreve at rovviltforvaltninga til enhver tid har tilstrekkelig data til utarbeiding av risikokart ut fra kunnskap om drapsrater for den enkelte rovdyrart, forekomst/tettheter av rovvilt og byttedyr, driftsforhold, klima/beiteforhold med mer. Bioforsk er generelt skeptisk til at slike prediksjonsmodeller som er basert på en hel rekke forutsetninger kan fange opp endringer av betydning for tapsomfanget i den enkelte siida, for eksempel etableringer av fredet rovvilt i nye områder. I et dynamisk økosystem vil det garantert skje endringer fra år til år.

Bioforsk Nord Tjøtta/Norsk viltskadesenter, 04.06.2012

Håkon Sund
Avdelingsleder

Inger Hansen
FoU-leder

Lise Aanensen
Forsker/veterinær

Svein Morten Eilertsen
Forsker